

Godly Play – als een mosterdzaadje

Een krachtige en speelse methode

Misschien kennen kinderen God al, en hebben ze alleen nog een passende taal nodig? En als er zo'n taal is, hoe moet ze dan klinken – een taal die zo anders is dan de taal van de wetenschap? En hoe moet ze aangeleerd worden? Deze vragen gaven de aanzet tot het ontwikkelen van *Godly Play*, inmiddels te vinden in veertig landen. Wat is het geheim van deze groeikracht?

Princeton Theological Seminar, 1960. Een tweedejaarsstudent, Jerome Berryman, wordt zich steeds meer bewust van een lacune in zijn opleiding. Hij mist iets. Hij mist iemand. Uiteindelijk beseft hij wat het is. In zijn theologische studies wordt helemaal niet gesproken over kinderen. En dat vindt hij vreemd. Want heeft Jezus niet gezegd dat we als kinderen moeten worden om het Rijk van God binnen te gaan? En zijn het niet precies zijn eigen ervaringen van Gods aanwezigheid als kind die de basis gelegd hebben van zijn weg naar Princeton? Hoe kunnen kinderen dan ontbreken in de rijke inhouden van het lesprogramma?

Wanneer geloofsopvoeding een jaar later toch ter sprake komt, blijkt dat kinderen eerder be-

schouwd worden als lege vaten die gevuld moeten worden met informatie en entertainment. Alle energie gaat naar het bepalen van de juiste doctrine, en de manieren waarop kinderen overtuigd kunnen worden om die doctrine te geloven.

Niemand lijkt de mogelijkheid te overwegen dat kinderen misschien God al kennen, en dat het enige wat ze nodig hebben een passende taal is om hun persoonlijke mening over deze realiteit in hun leven vorm te kunnen geven. In het gewemel van cursussen en leerinhouden is dit maar een kleine gedachte, niet groter dan een mosterdzaadje, maar ze laat hem niet los. Als er zo'n taal is, hoe moet ze dan klinken – een taal die zo anders is dan de taal van de wetenschap? En hoe moet ze aangeleerd worden? ▷

< Groepsfoto, Dick van der Tang

Langzame groei

Berryman gaat niet over één nacht ijs. Hij stelt zich vragen over de functies van deze christelijke taal, dit 'Christelijks'. De taal van de wiskunde heeft functies als delen of vermenigvuldigen, zo moet dus ook de taal van het christendom welbepaalde en unieke functies hebben. Berryman onderscheidt vier functies: een eigen identiteit en een identiteit als gemeenschap scheppen, de verkenning van christelijke betekenis en zinging stimuleren, 'redding' toegankelijk maken voor de gemeenschap, en de weg openen om het mysterie van Gods aanwezigheid te ervaren.

In 1971 woont hij een jaar in Italië, om Maria Montessori's pedagogiek, en vooral dan haar religieus onderricht, te bestuderen. Haar werk en dat van haar assistente Sofia Cavalletti zal bepalend blijken voor de uitbouw van *Godly Play*.

Vanaf het begin gaat de ontwikkeling van de theorie hand in hand met de praktijk. Zo gaat Berryman, samen met zijn vrouw Thea, van 1974 tot 1984 aan de slag met *Godly Play* in vele 'research classes' voor kinderen van 2 tot 15 jaar in verscheidene contexten: catechese, onderwijs, ziekenhuizen en psychiatrie. De reacties van de kinderen worden zorgvuldig bijgehouden, en aan de hand hiervan worden de teksten steeds verder uitgezuiverd en de methodiek op punt gesteld. De belangstelling voor deze nieuwe 'methode' groeit, en in 2002 publiceert Berryman zijn verhalen in de volumes van *The Complete Guide To Godly Play*.

Vanaf dan gaat het snel. Vandaag vinden we *Godly Play* in veertig landen. Uit de stam van *Godly Play* groeien nieuwe loten, zoals *Torah Play* (met Joodse kinderen) of *Deep Talk* (voor volwassenen in een zakelijke context). Andere

settings voor *Godly Play* worden verkend, zoals voor mensen met een beperking, of met dementerende bejaarden. In Vlaanderen en Nederland is er grote belangstelling voor de drie-daagse basiscursus, en wordt *Godly Play* ingezet bij catechese en godsdienstonderwijs.

Het mosterdzaadje is een indrukwekkende boom geworden – kunnen we het geheim van die groeikracht op het spoor komen? Veruit de beste manier om de kracht van *Godly Play* te leren kennen is een *Godly Play*-sessie ervaren. Nu kunnen we alvast een paar elementen belichten, die een rol spelen in de dynamiek ervan. Eerst staan we stil bij twee uitgangspunten van *Godly Play*. Vervolgens buigen we ons over een vijftal typische kenmerken van de methodiek.

Uitgangspunten

Godly Play vertrekt van twee uitgangspunten die geloofspunten genoemd kunnen worden. Het eerste is het vertrouwen in de kracht van Gods Woord. Het tweede, in volmaakt evenwicht daarmee, is het vertrouwen in het vermogen van elke mens, en heel bijzonder van kinderen om God te ervaren.

De kracht van Gods Woord

'Er ontstaat, neen, er is ontstaan: een nieuw leren. Een leren in omgekeerde richting. Niet meer een leren vanuit de Thora het leven in, maar andersom: uit het leven, van een wereld uit, die van de Thora niets weet, of doet alsof, terug tot de Thora ...' (Rosenzweig 1937, 37.) Aan het woord is Frans Rosenzweig, een Duitse Jood die in 1913 de rijkdom van zijn Joodse traditie herontdekte, en in Frankfurt am Main het Freies Jüdisches Lehrhaus startte. Later

zouden ook bij de christenen bijbelse leerhuizen ontstaan, waar men de bijbelse verhalen niet apologetisch benadert maar ze bestudeert, herhaalt en her-innert, om dit vervolgens in de praktijk te brengen.

De *Godly Play*-ruimte kun je een speels leerhuis noemen. Niet toevallig heeft Berryman het telkens over ‘*lessons*’ in plaats van ‘*stories*’, en benadrukt hij dat de *Godly Play*-leerkracht steeds leerling blijft, en zich verwondert, samen met de leerlingen, over de bijbelse schatten. Zo is ook, net als in de leerhuizen, de herhaling een van de krachtigste didactische middelen: niet alleen keren bepaalde frasen binnen één verhaal, of in de loop van verscheidene verhalen terug – ook worden dezelfde verhalen gedurende drie jaren herhaald, zodat de onbewuste intuïtie over de betekenis van een verhaal bewuster wordt, en ten slotte in de praktijk zal gebracht worden.

In plaats van te vertrekken uit de leefwereld van de kinderen, en dan via een gigantische salto mortale (die vaak niet goed afloopt) er de Heilige Drievuldigheid of de betekenis van Pasen bij te betrekken, worden er bij *Godly Play* ‘heel gewoon’ bijbelverhalen verteld. Deze bijbelverhalen worden niet overgoten met een historisch-kritische saus, noch gebracht als dogmatische inhoud. Ze staan ook niet ten dienste van een moraliserende les. En toch worden ze ervaren als indringend en hebben ze een impact op het leven van de luisteraar.

Miskotte (1971, 8), die de fundamenteën legde voor het joods-christelijke leerhuis in de lage landen, drukte deze dynamiek als volgt uit: ‘(...) de aandacht blijft gericht op de *taal* van de

Bijbel, zonder de waarheidsvraag rechtstreeks te stellen en zonder zijn inhoudelijke gezag op de voorgrond te stellen. Dat met het verstaan van die eigen taal dan tegelijk hoogst belangrijke *inhouden* aan de dag komen, is niet een oneerlijk verworven resultaat van deze cursus, maar hoort tot de eigenaardigheden van het Boek, tot zijn immanente overtuigingskracht tegenover alle ja- en neen-zeggers. Het dringt zich niet op, maar het heeft een identiteit die men – eenmaal goed ontmoet – niet meer kan vergeten.’

Kinderen kunnen God ervaren

Vaak wordt aan kinderen, na de catechese, gevraagd: ‘En wat hebben jullie nu geleerd?’ Na een *Godly Play*-sessie stellen de begeleiders zichzelf eerder de vraag: ‘Wat hebben we nu geleerd?’ Jezus’ uitspraak dat we moeten worden als kinderen om het Rijk Gods binnen te gaan,

wordt in *Godly Play* heel ernstig genomen. We kennen deze tekst zo goed dat we zelden nog stilstaan bij het choquerende van deze uitspraak. Jezus

zegt niet aan de kinderen dat ze moeten worden zoals zijn discipelen. Hij zegt aan zijn discipelen dat ze moeten worden zoals de kinderen.

Ver van kinderen te zien als lege vaten, worden kinderen hier beschouwd als spirituele wezens, net als volwassenen. Eigenlijk zijn kinderen in het voordeel bij het ervaren van spiritualiteit, stelt de Britse psychologe Rebecca Nye in haar werk *Kinderen en spiritualiteit* (2014). Kinderen hebben immers een natuurlijk vermogen tot verwondering, weten in hun kwetsbaarheid wat het betekent je over te geven, zijn zich nog meer bewust van de ontoereikendheid ►

Kinderen hebben immers een natuurlijk vermogen tot verwondering

praktijk

HANDELINGEN 2015 | 4

51

van woorden, en van het onzegbare.

Een Fins onderzoek, van Kalevi Tamminen (1991), wijst uit dat zestig procent van de 11-jarigen en tachtig procent van de 7-jarigen zich soms bewust zijn van Gods aanwezigheid. Ter vergelijking: bij de volwassenen geeft slechts dertig procent aan soms dergelijke ervaringen te hebben. Niet alleen kan deze natuurlijke spiritualiteit een bron van inspiratie zijn voor de volwassen begeleiders, ook hebben volwassenen de grote verantwoordelijkheid om deze spiritualiteit te voeden, en taal en ruimte te geven waarbinnen ze kan groeien en tot bloei komen.

Kenmerken van *Godly Play*

Vanuit deze twee geloofspunten kan het vertrouwen enkel groeien. Immers, wanneer we enerzijds mogen rusten op een Woord dat werkt, en anderzijds de spiritualiteit van de kinderen al aanwezig weten, dan rolt er een zware last van de schouders van de catechist. Hij of zij hoeft niets te ‘verkoopen’, of te verdedigen – het zaad is krachtig, de grond is vruchtbaar. Rest alleen om als een goede tuinier zorg te dragen voor het zaad, en voor de grond. Dit doet de *Godly Play*-begeleider op verschillende manieren. We staan stil bij vijf kenmerken van een goede *Godly Play*.

- Ten eerste wordt er een omgeving gecreëerd waar *God welkom* is.
- Een tweede kenmerk is de aanwezigheid van echt, mooi *spel*.
- Tegelijk wordt er gebouwd aan een *gemeenschap van kinderen*.
- Een vierde kenmerk is dat *het hele lichaam* betrokken wordt.

- En ten slotte is het aanbod heel *omvattend*, zowel in inhoud als in tijd: een rijke waaier aan taalvormen kan aangeboden worden in een tijdsspanne van negen jaar.

Een plaats waar God welkom is

Bij *Godly Play* wordt groot belang gehecht aan het creëren van een ruimte waar God en kinderen kunnen ‘spelen’. De kinderen komen één voor één binnen, worden verwelkomd en zitten in een kring. Ze zijn omgeven door de materialen voor bijbelverhalen, van het scheppingsverhaal tot het Boek dat nog moet geschreven worden (een schrift waarin ze iets over hun eigen verkenningstocht kunnen schrijven). De hele inrichting van de ruimte ademt verbondenheid, vriendelijkheid, veiligheid.

Er wordt ook ruimte voor God gecreëerd door de stilte, die naast heilige verhalen, parabels en liturgische handelingen een vierde taalvorm is binnen *Godly Play*. Er zit stilte in het vertellen

van een verhaal, er is stilte bij het stellen van verwonderde vragen na het verhaal, er is stilte terwijl de kinderen hun creatieve antwoord op het verhaal vormgeven. Veel kinderen vertellen dat deze stilte voor hen een van de kostbaarste geschenken van *Godly Play* is. En tot verwondering van leerkrachten en catechisten zijn het vaak de meest luidruchtige kinderen die deze stilte het innigst omhelzen.

Toch beklemtoont Berryman dat we onmogelijk kunnen garanderen dat God aanwezig zal zijn, ook wanneer *Godly Play* op een goede manier wordt aangebracht. We kunnen de genade niet manipuleren, alleen onze gevoeligheid voor

***Als een goede tuinier zorg
dragen voor het zaad, en
voor de grond***

Gods aanwezigheid verhogen door een contemplatieve dimensie.

Een plaats waar gespeeld wordt

Bloedernstig onderwijs zonder enige aanwezigheid van spel zal zelden beklijven. Spel is immers eigen aan de mens. Huizinga argumenteerde al in 1938 in zijn werk *Homo Ludens* dat spel niet alleen een basisactiviteit is voor mensen, maar dat cultuur ook wezenlijk spel is. Het idee van een spelende God kwam uit zowel Griekse als Joodse bronnen in het christendom en is verbonden met de creativiteit van God en van Gods schepselen.

Natuurlijk bestaat er ook veel pseudo-spel. Het 'spel' van *Godly Play* heeft echter weinig te maken met competitieve of voor verstrooiing zorgende spelletjes, zoals we die kennen van op televisie of Wii. Veeleer is er een link met het 'spel' van de sabbat: een dynamische, helende tijd die de diepe concentratie van gebed en studie combineert met de vreugde van een feest.

Catherine Garvey (1977) geeft in *Play zes* criteria voor echt spel, die we terugvinden bij *Godly Play*.

- Echt spel is *vrijwillig*, en blijft tegelijk binnen de *veiligheid van constructieve grenzen* die eigen zijn aan de methodiek (het spel).
- De *concentratie* is diep.
- Het engagement komt *van binnen uit*, en wordt niet opgelegd door straffen of beloningen.
- Zowel kinderen als volwassenen ervaren *plezier*.
- Het spel heeft te maken met een *creatief proces*, wat bij *Godly Play* bestaat uit het aanleren van 'Christelijks' en deze taal te

gebruiken om ethische problemen op te lossen en in het reine te komen met existentiële grenzen.

Godly Play heeft zijn naam dus niet gestolen, het is 'godly' en 'playful', maar er is meer.

Een gemeenschap van kinderen

Een cirkel is een fundamentele vorm in de wereld en in onze verbeelding. Je zou steeds meer zijden aan een veelhoek kunnen toevoegen, zonder ooit aan een volledige cirkel toe te komen. Een cirkel is van een andere orde. Hij is volledig. Hij is rond. Er gaat een mysterieuze kracht van uit.

De kinderen en de *Godly Play*-begeleider gaan in een cirkel zitten. Het materiaal voor het verhaal komt in het midden van de cirkel terecht, we bevinden ons immers allemaal op eenzelfde afstand van dé waarheid, en die is niemands exclusief bezit. Door het respectvolle, speelse en contemplatieve vertellen van het verhaal toont de begeleider hoe hij of zij het verhaal verkent. Dit moedigt de kinderen aan op hun manier deel te nemen aan deze verkenningstocht.

Nadien verwonderen begeleider en kinderen zich over het verhaal. Elke vraag die de begeleider stelt wordt ingeleid door een welgemeend 'ik vraag me af ...' ('*I wonder*'). Elke oprechte inbreng wordt dankbaar aanvaard. Hier leren de kinderen elkaars meningen respecteren, en ontdekken ze hoe samen verkennen méér oplevert dan alleen.

Het is de taak van de begeleider om kinderen te leren respectvol en vriendelijk met elkaar om te gaan, en er zijn tal van gelegenheden om dit te doen: bij de verwondering na het verhaal, tijdens het antwoord, of bij het afsluitende

feest. Zo leren kinderen in deze kleine kring hoe christenen samenleven.

Met het hele lichaam

Godly Play beperkt zich niet tot het cognitieve. Net zoals bij een goede liturgie wordt de hele mens aangesproken: geest, ziel en lichaam met alle zintuigen. De kinderen horen niet alleen het verhaal, ze zien het ook. Abram en Saraï gaan écht op weg in écht woestijnzand. Als de Joden in ballingschap gaan, valt een loodzware ketting over het tafereel neer. De geur van de olie van het doopsel vult de ruimte. Wanneer de kinderen later zelf aan de slag gaan met de verhalen, voelen ze het water van de schepping of de stevigheid van Noachs ark. Er is geen scheiding tussen woord en daad; tussen verhaal en eigen ervaring. Het Woord dat ze horen, gebeurt.

Het verhaal dat ze horen, is voor hen zichtbaar, hoorbaar, voelbaar.

Na het beluisteren van en het zich verwonderen over het verhaal is er ruimte voor hun eigen antwoord op het verhaal. Dat antwoord zal zelden verbaal zijn; er is creatief materiaal in overvloed: klei, wol, stukjes hout, papier, kleurpotloden, verf.

Ten slotte uit de dankbaarheid om al deze geschenken zich in een feest. De kinderen komen terug samen in de kring, er wordt gebeden, en een stukje brood of cake gegeten, en wat fruitsap gedronken. Hier worden het verhaal en de verbondenheid ook gesmaakt. De kinderen worden uitgenodigd in een ritueel van liefde en zorg voor elkaar. Heel gewoon voedsel en drinken worden de symbolen om deze zorg uit

te drukken. En deze gemeenschap is heilig. Let wel, het is geen Heilige Communie, maar het geeft een basiservaring waarop het sacrament van de Heilige Communie kan verder bouwen.

Omvattend aanbod

Natuurlijk is *Godly Play* niet dé enige manier om met kinderen op weg te gaan. Er is nog zoveel meer: met kinderen diaconale engagementen opnemen, een zangkoor, initiatieven voor de hele familie, ... Tegelijk valt op hoe omvattend *Godly Play* is. Het aanbod van 'lessen' is heel breed. Niet alleen biedt het parabels en heilige verhalen uit Oud en Nieuw Testament aan, er is ook aandacht voor liturgische elementen. Kinderen leren er thuishoeren in het kerkelijk jaar, de liturgische kleuren worden aangepast, heel wat lessen gaan over het doopsel, de communie, de advent of de vasten.

Het aanbod loopt ook lang door. Er bestaat een spiraalvormig curriculum waarbij kinderen gedurende drie jaren dezelfde basisverhalen te horen krijgen. Het vergt immers herhaling om een verhaal te leren verstaan, en de context in het liturgisch jaar te kunnen plaatsen. Na deze periode van drie jaren kunnen de basisverhalen (bijvoorbeeld het verhaal over Gods belofte aan Abram en Saraï) verrijkt worden met de verdiepingsverhalen (bijvoorbeeld het verhaal over Abrahams offer). In een volgende periode van drie jaren kunnen hier ook syntheseverhalen aan toegevoegd worden. Kinderen die vertrouwd zijn met bijvoorbeeld het scheppingsverhaal en met het levensverhaal van Paulus vragen zich af welke scheppingsdag

***Het Woord dat ze horen,
gebeurt. Het verhaal is
zichtbaar, hoorbaar, voelbaar***

kan passen bij welke episode uit Paulus' verhaal. Deze oefening vergt al een vertrouwdheid met de verhalen en hun plaats in het geheel.

De kans om kinderen van hun derde tot hun twaalfde jaar te begeleiden is er echter niet altijd. Daarom is het goed om weten dat elk afzonderlijk *Godly Play*-verhaal een afgerond geheel is, krachtig als een mosterdzaadje.

De mosterdboom groeit verder

Met *Godly Play* krijgen kinderen (en volwassenen) de kans om 'Christelijks' te leren spreken, een taal van heilige verhalen, parabels, liturgische handelingen en stilte. Deze taal stelt hen in staat om hun aangeboren spiritualiteit vorm te geven, te leren omgaan met existentiële grenzen en uitdrukking te geven aan hun ervaringen, gevoelens en gedachten.

De openheid voor Gods aanwezigheid, het speelse karakter, en het opbouwen van een gemeenschap zijn wezenlijk voor *Godly Play*.

Godly Play focust ook niet op een deelaspect, maar streeft naar heelheid: het richt zich tot de hele mens (geest, ziel en lichaam), het biedt een zo volledig mogelijke kijk op bijbelse verhalen en kerkelijk leven en het wil een kind kunnen begeleiden tijdens zijn hele opgroeien.

En zo gaat het verhaal van het *Godly Play*-mosterdzaadje verder. De boom wordt groter en krijgt meer takken. Steeds meer mensen viert feest in zijn schaduw. En de vogelen des hemels komen en bouwen er hun nesten. <

Literatuur

- Berryman, J.W. (1995). *Teaching Godly Play. How to Mentor the Spiritual Development of Children*. Denver: Morehouse Education Resources.
- Berryman, J.W. (2002). *The Complete Guide to Godly Play. An imaginative method for presenting scripture stories to children. How to Lead Godly Play Lessons*, volume 1. Denver: Morehouse Education Resources.
- Berryman, J.W. (2013). *The Spiritual Guidance of Children, Montessori, Godly Play and the Future*. New York: Morehouse Publishing.
- Devos, M. (2014). *Bevrijdend Bijbel lezen in het leerhuis. Ontstaan, praktijk en toekomst van het leerhuis in Vlaanderen*. Niet uitgegeven Masterproef in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen, KU Leuven.
- Garvey, C. (1977). *Play*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Huizinga, J. (1955). *Homo Ludens: A Study of the Play Element in Culture*. Boston: The Beacon Press.
- Miskotte, K.H. (1971, 4^e druk). *Bijbels ABC*. Baarn: Ten Have.
- Nye, R. (2014). *Kinderen en spiritualiteit*. Averbode: Altiora.
- Rosenzweig, F. (1937). *Neues Lernen. Entwurf der Rede zur Eröffnung des Freien Jüdischen Lehrhaus*. In: F. Rosenzweig, *Kleinere Schriften*, Berlijn: Schocken, 94-99. (Geciteerd in: J. op 't Root, *Frans Rosenzweig en het Vrije Joodse Leerhuis*, p. 37.)
- Tamminen, K. (1991). *Religious Development in Childhood and Youth: An Empirical Study*. Finland: Suomalainen Tiedekatemia Publishers.
- www.gezinspastoraal.be/1060/godly-play
- www.godlyplay.be (Thomas-website)
- www.godlyplay.nl

Katie Velghe werkt voor de Interdiocesane Dienst voor Gezinspastoraal (IDGP) in Vlaanderen rond geloofscommunicatie met kinderen, (huwelijks)relatie en gezinsleven. Ze volgde de opleiding Godly Play-verteller in Engeland en de opleiding tot Godly Play-trainer in Nederland. Ze geeft introducties, basiscurssen en verdiepingstrainingen Godly Play.
katie.velghe@theo.kuleuven.be

